

Białystok, 30 grudnia 2020 r.

Działalność naukowa i upowszechniająca badania naukowe
Ośrodka Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych
w 2020 roku

W 2020 roku zespół badawczy Ośrodka Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych kontynuował cykliczne spotkania zainicjowane w 2019 roku. W ramach realizowanego projektu kontynuowano badania nad historią kobiet, w tymwizerunkiem prezentowane w opinii publicznej i mediach, zwłaszcza prasie XIX i XX wieku.

Jednym z głównych celów Ośrodka jest organizacja spotkań naukowych w ramach których prezentowane są wyniki prowadzonych badań naukowych. Pierwsze tegoroczne spotkanie odbyło się w dniach 7-8 lutego 2020 roku przy współpracy Zakładu Historii Kultury, Myśli i Ruchów Społecznych UwB, któremu przewodzi prof. dra hab. Małgorzata Dajnowicz. Tematem przewodnim obrad była tematyka *źródeł i metod badań historii kobiet*. Spotkanie zaingerowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz witając oraz przedstawiając zgromadzonych uczestników. Profesor przypomniała także obecnym o celu działalności Ośrodka Badań Historii Kobiet w 2019 roku. Jako kolejna głos zabrała Dziekan Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku dr hab. Joanna Sadowska, prof. UwB, gratulując przedsięwzięcia oraz wyrażając zadowolenie z charakteru spotkania naukowego.

Obrady merytoryczne rozpoczęto wystąpieniem prof. dr hab. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk, która zaprezentowała periodyk „Nowy Czas” oraz przykład dziennikarki emigracyjnej Teresy Bazarnik-Małkiewicz, podejmującej inicjatywy kulturalno- społeczne, do których angażowała rzeszę Polaków w Londynie. Drugi referat wygłosiła dr Anna Szwed-Walczak, podczas którego przedstawiła wyniki badań z wywiadów prasowych o charakterze społeczno-politycznym, ukazujących się w polskiej prasie kobiecej w latach 1989-1992. Autorka wystąpienia poddała analizie czasopisma o nakładzie powyżej 500 tys. egzemplarzy tj. „Przyjaciółkę” oraz „Kobietę i Życie”. Wynikiem badania był wniosek, iż na łamach „Kobiety i Życia” przeważały wywiady na temat równości płci w polityce, najmniej zaś traktujące o pomocy społecznej. W przypadku „Przyjaciółki” wywiady na oba tematy były

przeprowadzane w równym stopniu. Kolejne wystąpienie dotyczyło źródłowego badania Polskiej Kroniki Filmowej w latach 1944-1994. Dr Łukasz Jędrzejcki zaprezentował sylwetkę Heleny Lemańskiej - redaktor naczelnej Kroniki. Następne głos zabrały dr Urszula Sokołowska oraz mgr Justyna Zajko-Czochańska, które skoncentrowały się na specyficznym materiale źródłowym jakim jest list do redakcji (na przykładzie „Przyjaciółki” oraz „Kobiety i Życia”). Prelegentki zaakcentowały autentyczność źródła oraz opowiedziały o podejmowanych przez autorki listów tematach i problemach w okresie PRL. Drugą część obrad rozpoczęła dr hab. prof. USz Agnieszka Szudarek prezentując *Przydatność akt pruskiej administracji państwowej i samorządowej w badaniach nad organizacjami kobiecymi w miastach zaboru pruskiego na przełomie XIX i XX wieku*. Wystąpienie na temat lwowskich źródeł do historii kobiet przygotowała dr hab. prof. UJK Lidia Michalska-Bracha. Prelegentka przedstawiła dokumentację Zjednoczenia Polskich Chrześcijańskich Towarzystw Kobietych w latach 1913-1939 na przykładzie Eleonory Lubomirskiej czy Antoniny Marczyńskiej. W temacie lwowskich archiwów pozostawał referat mgr Katarzyny Świetlik pt. *Lwowska spuścizna Zofii Romanowiczówny (1842-1936)*. Ostatnie wystąpienie pierwszego dnia obrad należało do mgr Pawła Wosia, który nakreślił wizerunek Marii Wysłouchowej na Galicji, która w swojej działalności kulturowej inspirowała się powieścią „Marta” Elizy Orzeszkowej.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz zapoznała uczestników z dalszymi planami Ośrodka Badań Historii Kobiet w roku 2020. Zapowiedziała m.in. przyszłą konferencję pt. *Ruchy kobiece na ziemiach polskich. Stan badań i perspektywy (na tle porównawczym)*, którą zaplanowano na dni 15-17 maja 2020 r. Poddała rozważeniu termin szkoły letniej organizowanej w lipcu br. Ponadto wyznaczono termin złożenia tekstów artykułów do planowanej pokonferencyjnej monografii książkowej.

Drugi dzień obrad moderował dr hab. prof. UwB Adam Miodowski, a rozpoczęto go referatem z epoki średniowiecza. Dr hab. prof. UwB Robert Suski zaprezentował opracowanie pt. *Amazonki w Historii adversus paganos Orozjusza. Dzieje recepcji i reinterpretacji mitu*. Jako kolejna głos zabrała mgr Magdalena Gąsowska w prezentowanym referacie pt. *Kobieca asceza w niemieckim pietyzmie na przełomie XVII i XVIII wieku. Listy Wiary jako źródło do badania dziejów religijności kobiet*. Odmienną tematykę podjęła prof. dr hab. Katarzyna Laskowska, która skoncentrowała się na specyficze karania kobiet oraz na odpowiedzialności sprawców za przestępstwa wobec kobiet w Rosji. Dr Maria Bauchrowicz-Tocka zaprezentowała wyniki badań dokumentów osobistych takich jak listy, sprawozdania, noty biograficzne itp. traktujące

o członkiniach Ligi Kobiet. Referentka wykazała, że dokumenty osobiste w znaczny sposób wzbogacają i uzupełniają informacje o działalności Ligi Kobiet. Kolejny referat wygłosiła dr Anna Marcinkiewicz-Kaczamrczyk przedstawiając historie kilku postaci - członkiń Związku Walki Zbrojnej, a w późniejszym czasie Armii Krajowej. Prelegentka zaprezentowała działalność m.in. Haliny Zakrzewskiej oraz Elżbiety Zawadzkiej. Jako ostatnia wyniki dociekań naukowych przedstawiła mgr Agnieszka Drozdowska prezentując biuletyn „Nasza Praca”. Autorka wystąpienia zaznajomiła uczestników z podstawowymi informacjami o czasopiśmie takimi jak skład redakcyjny, nakład czy o głównych tematach, które dotyczyły funkcjonowania i działalności Ligi Kobiet.

Podczas dwudniowych obrad, bezpośrednio po każdym wystąpieniu merytorycznym uczestnicy spotkania warsztatowego odrębnej analizie poddawali źródła, materiały, na podstawie których budowano wystąpienia. Po obradach prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz podsumowała spotkanie naukowe, podziękowała za wszystkie wystąpienia oraz liczne głosy w dyskusji, które dowodziły o dużym zainteresowaniu historią kobiet. Podkreśliła dużą różnorodność zaprezentowanych źródeł i materiałów, a także interdyscyplinarne spojrzenie na całość tematyki, nie tylko z punktu widzenia historii, ale również ze strony prasoznawców, politologów, socjologów oraz przedstawicieli nauk prawnych.

Kolejne spotkanie odbyło się w dniach 24 lipca – 2 sierpnia 2020 r. w Augustowie i była to Białostocka Letnia Szkoła Historii Kobiet. Tematem przewodnim były badania historii kobiet w Polsce na przykładzie projektów badawczych indywidualnych i zespołowych. W szkole letniej udział wzięli młodzi badacze (doktoranci) wraz z opiekunami naukowymi oraz doktorzy pracujący nad rozprawami habilitacyjnymi. Uczestnicy reprezentowali różne ośrodki naukowe z Polski, m.in. Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Wśród grona specjalistów znaleźli się historycy, politolodzy, socjolodzy, prawnicy oraz medioznawcy, prowadzący badania związane z szeroko pojętą tematyką kobiecą.

Obrady merytoryczne zapoczątkowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, witając gości oraz przedstawiając idee organizacji szkoły letniej. Jako pierwsza referat pt. *Działalność Ligi Kobiet w Małopolsce w latach 1945–1957* zaprezentowała dr Maria Bauchrowicz-Tocka. Pozostając w temacie Ligi Kobiet, jako następna wystąpiła mgr Agnieszka Drozdowska, prezentując część swojej rozprawy doktorskiej, która koncentrowała się na działalności organizacji Ligi Kobiet na Białostocczyźnie w latach 1945–1989. Szczególną uwagę w swoim

wystąpieniu zwróciła na przełomowe momenty w rozwoju organizacji kobiecej na ziemiach północno-wschodnich Polski Ludowej oraz metodologię i źródła, jakie wykorzystuje w swoich badaniach. Ponadto obie prelegentki przybliżyły historię organizacji, jak również jej główne kierunki działalności, które koncentrowały się na pomocy potrzebującym kobietom, szczególnie w postaci prowadzenia poradni rodzinnych i prawno-społecznych. Po obu wystąpieniach podjęto dyskusję nad prezentowaną tematyką, a także przeprowadzono indywidualne konsultacje nad prowadzonymi badaniami. Pierwszy dzień spotkania zakończyło przybliżenie przez prof. dr hab. Małgorzatę Dajnowicz celów działalności Ośrodka Badań Historii Kobiet. Pomysłodawczyni zaprezentowała poczynania Stowarzyszenia, funkcjonowanie Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobietych, a także zaznajomiła z celami projektu „DIALOG” finansowanego w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2019–2021.

W kolejnym dniu podjęto rozważania dotyczące czasopisma kobiecego „Zwierciadło”. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz przedstawiła obraz kobiety sukcesu na łamach „Zwierciadła”, pisma Ligii Kobiet Polskich w latach 1982–1989. Dr Anna Szwed-Walczak zaprezentowała zaś referat pt. *Obraz feminizmu na łamach polskiej prasy dla kobiet w latach 1989–1992*. Autorka wystąpienia poddała analizie najpopularniejsze czasopisma dedykowane kobietom w omawianym okresie, tj. „Przyjaciółkę”, „Kobietę i Życie”, „Zwierciadło”, „Filipinkę” oraz „Urodę”. Jako ostatnia tego dnia głos zabrała dr hab. prof. UP Magdalena Mikołajczyk, prezentując referat pt. *Kontestatorki. Zaangażowanie opozycyjne (semiopozycyjne, quasiopozycyjne) kobiet w PRL po 1955 roku*. Po każdym wystąpieniu zadawano pytania szczegółowe do prelegentów oraz udzielano wskazówek i uwag merytorycznych. Ponadto odbywały się indywidualne konsultacje profesorów z doktorantami, dyskutowano nad tematami badawczymi indywidualnymi i zbiorowymi. W czasie tzw. wolnym uczestnicy Szkoły wzięli udział w programie kulturalnym związanym z poznawaniem dziedzictwa kulturowego pojezierza augustowskiego i Suwalszczyzny.

W następnym dniu szkoły letniej wystąpiła mgr Justyna Zajko-Czochańska, referując część badań podjętych w przygotowywanej pracy doktorskiej. Prezentacja dotyczyła roli tygodnika „Przyjaciółka” w życiu kobiet społeczności wiejskiej ze szczególnym uwzględnieniem edukacyjnej roli czasopisma w latach 1956–1975. Doktorantka przybliżyła historię najbardziej poczytnego czasopisma kobiecego okresu PRL, jego cech formalno-wydawniczych, stosowanej metodologii wykorzystywanej do badań nad tygodnikiem oraz form upowszechniania wiedzy stosowanych przez redakcję periodyku. Dr Diana Dajnowicz-

Piesiecka skoncentrowała się natomiast na zaprezentowaniu ustawodawstwa dotyczącego rodziny i kobiet w Polsce Ludowej. Prelegentka przeanalizowała historię i rozwój aktów prawnych na rzecz ochrony praw kobiet. Po referatach przeprowadzono dyskusję, wniesiono uwagi oraz spostrzeżenia do podniesionych kwestii. W godzinach popołudniowych po zakończonych obradach i warsztatach została zorganizowana kolejna wizyta studyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego okolic Augustowa. Podczas wizyty odwiedzono miejsca historyczne, istotne dla tego regionu Polski. Ponadto odwiedzono Studzieniczne Sanktuarium Maryjne związane z objawieniami Matki Boskiej, które miały miejsce w XVIII w., a także z wizytą w 1999 r. Papieża Jana Pawła II podczas pielgrzymki do Polski.

Kolejny dzień spotkania poświęcony był prasie kobiecej okresu PRL. Dr Łukasz Jędrzejski zaprezentował referat pt. *Dyskurs polityczny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na łamach tygodnika „Zwierciadło” w latach 1970–1980*. Dr Urszula Sokołowska swoje wystąpienie oparła zaś na analizie pierwszego czasopisma dedykowanego nastolatkom – „Filipince”. Prelegentka przybliżyła specyfikę pisma, odbiorców oraz podejmowaną tematykę z głównym naciskiem na edukacyjną rolę periodyku w latach 1957–1989. Po każdym wystąpieniu uczestnicy spotkania żywo dyskutowali nad zaprezentowaną tematyką. Po zakończonej w tym dniu części merytorycznej w ramach programu kulturalnego udano się do Muzeum Ziemi Augustowskiej, gdzie poznano m.in. historię Kanału Augustowskiego – zabytku województwa podlaskiego będącego jednocześnie Pomnikiem Historii. Ponadto w muzeum zapoznano się z dokumentem potwierdzającym prawa miejskie Augustowa z podpisem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1792 r. oraz rękopisami Ignacego Prądzyńskiego z lat 1823–1824.

W kolejnym dniu szkoły letniej jako pierwsza wystąpiła prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk z referatem pt. *„Prasowite zdziwienia” Katarzyny Bzowskiej-Budd – przedstawicielki polskiego dziennikarstwa fali emigracji „solidarnościowej”*. Prelegentka zaprezentowała postać polskiej dziennikarki mieszkającej i pracującej w Londynie. Emigrantka lat 80. trwale wpisała się w pejzaż publicystyczny naszej diaspory, była redaktorką naczelną londyńskiego „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”. Następnie wyniki swoich dociekań naukowych przedstawiały doktorantki mgr Agnieszka Śliwa oraz mgr Agnieszka Warzyńska. Pierwsza zaprezentowała wybrane przykłady prasy regionu kieleckiego w Polsce Ludowej, scharakteryzowała wybrane instytucje kultury, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji zakładowych, a także przedstawiła czasopismo „Walczymy o Stal” oraz prezentowane w nim życie społeczne i kulturalne. Mgr Agnieszka Warzyńska skoncentrowała się zaś na magazynach

i analizie prasoznawczej gatunku prasowego na wybranych przykładach. Uzupełnieniem części merytorycznych spotkań było zaprezentowanie wydawnictwa Instytutu Studiów Kobięcych (Wydawnictwa HUMANICA) ze szczególnym uwzględnieniem „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobięcych”. Po wszystkich wygłoszonych referatach, podjętych nad nimi dyskusjami, warsztatach oraz indywidualnych i grupowych konsultacjach organizatorka wydarzenia prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz podsumowała kilkudniowe obrady. Podziękowała wszystkim uczestnikom za udział oraz owocne spotkanie, zamykając tym samym pierwszą Białostocką Letnią Szkołę Historii Kobięcych.

Kolejnym spotkaniem naukowym OBHK była Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Ruchy kobiece na ziemiach polskich w XIX i XX w. Stan badań i perspektywy (na tle porównawczym)* zorganizowana w dniach 11-14 września 2020 r. Biorąc pod uwagę znaczną liczbę prelegentów a także szeroki zakres poruszanej tematyki, obrady podzielone zostały na kilka paneli dyskusyjnych – pierwszego dnia w Uniwersyteckim Centrum Kultury UwB, natomiast w pozostałych – w Oficerskim Yacht Clubie w Augustowie.

Konferencję poprzedziło uroczyste otwarcie wystawy pt. *PIONIERKI. Kobiety w edukacji i nauce*, które miało miejsce 11 września 2020 r. na Placu Syntezy na Kampusie UwB. Wydarzenie to uświetniła obecność m.in. dr Anny Budzanowskiej – wiceminister nauki i szkolnictwa wyższego, dr hab. inż. Marty Kosior-Kazberuk prof. PB – rektor Politechniki Białostockiej, Bohdana Paszkowskiego wojewody podlaskiego a także dr. hab. Tomasza Mojsika - dziekana Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych UwB. Wystawa miała na celu przybliżenie sylwetek wybitnych kobiet trudniących się różnymi profesjami na przestrzeni lat, które to swoimi poczynaniami w znaczny sposób przyczyniły się do rozwoju nauki i edukacji. Wśród bohaterki wystawy wymienić można zarówno przedstawicielki regionu Białostoczczyzny, jak np. Irenę Białównę, jak i również kobiety znane i poważane w szerszych kręgach krajowych oraz międzynarodowych, jak chociażby Maria Skłodowska-Curie czy Eliza Orzeszkowa. Wystawa współfinansowana została przez MNiSW w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki”, a przygotowana przez Instytut Studiów Kobięcych. Po wernisażu wystawy a także towarzyszącym otwarciu panelu dyskusyjnym nawiązującym do ekspozycji wystawy, nastąpiła inauguracja obrad konferencyjnych w Uniwersyteckim Centrum Kultury na terenie Kampusu UwB.

Pierwszy panel obrad konferencyjnych rozpoczął się wystąpieniem prof. Adama Miodowskiego z Uniwersytetu w Białymstoku pt. *Środowiska naukowe związane z Instytutem Studiów Kobięcych w Białymstoku i ich wkład we współczesne polskie badania z zakresu*

historii kobiet (2011-2020). Prelegent wskazywał na aktywne działania organizacji na wielu płaszczyznach związane z promocją i upowszechnianiem badań historii kobiet a także wskazał na istotne osiągnięcia Instytutu, jak prowadzenie wieloletniego cyklu debat naukowych *Kobiety w życiu publicznym*, konferencji naukowych o charakterze ogólnopolskim – *Polityka i politycy w prasie XX i XXI w.* Szczególnie uwypuklona została kwestia utworzenia „Czasopisma Naukowego Studiów Kobiety”, a także powołania Ośrodka Badań Historii Kobiet, zrzeszającego w swoich szeregach badaczy z ośrodków naukowych z całej Polski.

Jako druga wystąpiła prof. Teresa Chynczewska-Hennel, również przedstawicielka Uniwersytetu w Białymstoku, która przedstawiła referat pt. *Kobiety w Kasie Mianowskiego (głos w dyskusji)*. Prelegentka przedstawiła historię największej i jednocześnie w opinii autorki najważniejszej polskiej organizacji naukowej, która to od samego początku działalności do dnia dzisiejszego skupiona jest na realizacji tych samych celów – chęci niesienia pomocy młodym naukowcom, przejawiającej się w programach stypendialnych oraz wspieraniem wydawnictw naukowych.

Autorem następnego wystąpienia był prof. Uniwersytetu Warszawskiego - Andrzej Hennel, który to zaprezentował referat pt. *Problemy z Nagrodami Nobla dla Marii Skłodowskiej-Curie (głos w dyskusji)*. Prelegent wskazywał, że mimo wybitnych osiągnięć polskiej badaczki, prestiżowa Nagroda Nobla przyznana bohaterce wystąpienia nie była czymś oczywistym z powodu płci Skłodowskiej-Curie. Polska fizyk i chemik zostając uhonorowana tym wyróżnieniem dwukrotnie, niejako przetarła szlaki w tym zakresie innym kobietom. Wystąpienie zakończone zostało twierdzeniem, iż mimo polskiego pochodzenia Skłodowska-Curie często postrzegana była na arenach międzynarodowych jako Francuzka. Dowodem na to było przytoczenie listy *Le Plus Grand Français de tous les temps* wskazującej zestawienie najwybitniejszych Francuzów wszech czasów.

Prelegentem, który wystąpił następnie był prof. Robert Suski reprezentujący Uniwersytet w Białymstoku, głoszący referat pt. *Kobieta, miłość i władza z nagrodą w tle. „Eristatos odkrywa przyczynę choroby Antiocha” Jacques-Luis Davida*. Kolejne wystąpienie wygłoszone zostało przez mgr Małgorzatę Gąsowską i zatytułowane było jako *Katarzyna Luter z d. von Bora (1499-1552) – kobieta która dokonała wyboru. Losy żony Reformatora*. Prelegentka wskazywała na bardzo lakoniczne traktowanie żony Marcina Lutra w literaturze, zaznaczając, że najczęściej wskazywane są jedynie daty jej narodzin, ślubu z reformatorem oraz śmierci. Zdaniem prelegentki Katarzyna Luter niewątpliwie określana może być mianem wzoru feministki oraz pionierki. Autor następnego wystąpienia – mgr Krzysztof Kossakowski

wyłosił referat pt. *Udział kobiet w ruchach i falcjach politycznych w Polsce XVI-XVIII w.* Przedstawione zostały sylwetki kobiet pełniących istotne role polityczne w Rzeczypospolitej.

Przedostatnia prelekcja pierwszego panelu zaprezentowana była przez dr Joannę Gajdę i zatytułowano ją jako *Ruchy kobiece i aktywność kobiet jako przedmiot badań – szanse i wyzwania*. Prelegentka podkreślała kwestie trudności metodologicznych związanych z prowadzeniem badań nad działalnością kobiet. Szczególnie podkreślona została konieczność prawidłowego dokonania procesu operacjonalizacji przedmiotu, który umożliwia dobranie odpowiednich metod i technik badawczych w celu uzyskania rzetelnych danych.

Referat zamykający panel nosił tytuł *Ruchy kobiece w Rosji na przełomie XIX i XX w.* i wygłoszony został przez dr Beatę Goworko-Składanek. Prelegentka wskazywała na istotne wydarzenia historyczne, które umożliwiały rosyjskim kobietom dążenie do emancypacji, zmiany pozycji kobiety w społeczeństwie, odejścia od stereotypu wskazującego ją jako w pełni podporządkowaną w każdej sferze życia mężczyźnie. Szczególnie podkreślone zostało znaczenie reformy Aleksandra II, która to dawała możliwość kształcenia się kobiet na uczelniach wyższych. Prelegentka w swoim wystąpieniu poruszyła również wątek początków prasy kobiecej na ziemiach rosyjskich, uwypuklając jej bardziej edukacyjny niż rozrywkowy charakter. Obrady pierwszego dnia konferencji zostały zakończone merytoryczną, dwugodziną dyskusją nad wygłoszonymi referatami.

Drugi dzień obrad konferencyjnych otwarty został referatem mgr Katarzyny Świetlik i mgr Pawła Wosia i nosił on tytuł „*Gdzie kilka kobiet weźmie się za sprawę...*”, czyli *emancypacja na przykładzie Marii Dulębianki*. Prelegenci wskazywali na niezwykle szeroko zakrojoną działalność społeczną polskiej malarki, pisarki oraz publicystki skierowaną na rzecz równouprawnienia kobiet. Szczególnie uwypuklona została agitacja Dulębianki na rzecz dopuszczenia kobiet do pobierania nauk na Akademiach Sztuk Pięknych. Ponadto bohaterka wystąpienia uczestniczyła w wyborach do Sejmu, zakładała stowarzyszenia działające na rzecz kobiet, kierowała instytucjami charytatywnymi obejmującymi swoim działaniem tzw. dzieci ulicy, ludzi biednych oraz chorych jeńców polskich.

Kolejną referentką panelu była prof. Halina Parafianowicz z Uniwersytetu w Białymstoku, która przedstawiła wystąpienie pt. „*Women: This is Your Job!*”: *Amerykanki w I wojnie światowej*. Wystąpienie wzbogacone było przeglądem okładek poczytnego amerykańskiego periodyku „The Ladies Home Journal”. Prelegentka opisała proces mobilizacji sił i środków oraz szeregu różnych form obywatelskiej i patriotycznej aktywności amerykańskich kobiet w obliczu przystąpienia Amerykanów do działań wojennych.

Kolejną prelekcję o tytule *Redaktorki „Mojej Przyjaciółki” (1934-1939) i „Przyjaciółki” (w okresie Czytelnikowskim i pierwszych latach w RSW „Prasa”)* wygłosiła dr Katarzyna Wodniak z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Prelegentka wskazała na znaczące różnice w wykształceniu oraz doświadczeniu zawodowym między redaktorkami dwóch analizowanych periodyków. Redaktorki „Mojej Przyjaciółki”. Następnym referatem pt. *Związek Legionistek Polskich (1921-1939) – działalność szkoleniowa, charytatywna i kultywowanie tradycji niepodległościowych* wygłosiła dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, reprezentująca Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie. Prelegentka wskazała na szereg statutowych aktywności podejmowanych przez ugrupowanie, m.in. udzielanie szeroko rozumianej pomocy byłym członkiniom Ochotniczej Ligii Kobiet. Wystąpienie zamykające drugi panel tego dnia zatytułowane było jako *Kobiety artystki na łamach międzywojennego tygodnika „Kultura” (1936-1939)* i zaprezentowane przez mgr Emilię Pobochę. Prelegentka przybliżyła strukturę periodyku oraz opisała tematykę jaką podejmował, ze szczególnym naciskiem na kwestie treści o charakterze artystycznym.

Po zakończeniu panelu otworzono dyskusję, podczas której uczestnicy konferencji mieli okazję zadać pytania dotyczące zaprezentowanych referatów oraz wymienić się spostrzeżeniami i uwagami dotyczącymi podejmowanych treści.

Druga część obrad konferencyjnych rozpoczęła się referatem prof. Magdaleny Mikołajczyk reprezentującej Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie zatytułowanym *Kontestatorki. Formy zaangażowania kobiet w Polsce po 1945 roku*. Referentka określiła kontestację mianem sprzeciwu, który wyrażany jest publicznie zarówno poprzez zachowanie jak i wypowiedzi ustne. Wskazane zostały przykłady, w których to kontestacja kobiet przyjmowała różne formy opozycji i oporu społecznego, odnoszące się najczęściej do systemu politycznego. Jako przykład podano okres PRL, kiedy kobiety zajmowały się np. dystrybucją zakazanej prasy, przemycaniem i przechowywaniem w ukryciu niedozwolonych przedmiotów czy też braniu udziału w uroczystościach o charakterze religijnym czy patriotycznym objętych zakazem przez komunistów.

Kolejna prelekcja o tytule *Rzeczywistość kobiet stanu wojennego* przedstawiona została przez prof. Jolantę Chwastyk-Kowalczyk z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Prelegentka w swoim referacie posłużyła się korespondencją pochodzącą od S.N. – jednego z założycieli Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Politechnice Wrocławskiej. Z przytoczonych listów poznać można było nie tylko historię osadzonego działacza opozycyjnego ale także pośrednio kobiet znajdujących się w jego otoczeniu. Prelegentka

wskazywała na ich ogromne poświęcenie w tamtym okresie, kiedy to często ryzykując swoim życiem podejmowały się niebezpiecznych działań w celu walki z wrogim systemem. Wskazane zostały przykłady przemykania do miejsc osadzenia mężczyzn zakazanych przedmiotów, organizowanie i dostarczanie paczek, kolportaż prasy tzw. drugiego obiegu a także wynoszenie od osadzonych materiałów, które nie miały prawa dostać się poza obręb obszarów zamkniętych – tekstów, piosenek, grafik, rysunków o charakterze politycznym. Istotnym było również zaznaczenie przez prelegentkę faktu, że kobiety w sytuacjach krytycznych przejmowały rolę „głowy rodziny” – utrzymując ją zarówno finansowo jak i duchowo.

Trzeci referat, pt. *Feminizm na łamach „Kobiety i Życia” (1970-1989)* zaprezentowany został przez dr Urszulę Sokołowską reprezentującą Uniwersytet w Białymstoku. Prelegentka wskazała, że w przypadku artykułów pochodzących z badanego periodyku należy mówić raczej o podejmowaniu tematów równouprawnienia niż radykalnego głoszenia haseł feministycznych. Przytoczone zostały wyniki plebiscytu „Emancypantka” tyżącego się indywidualnego podejścia kobiet do kwestii jaką i ile ról chcą pełnić w życiu: jedynie gospodyni domowej (i jednocześnie matki), pracownika zawodowego czy też obie. Prelegentka zaznaczyła również, że tematyka równouprawnienia szczególnie podkreślana była na łamach pisma w 1975 r. - podczas obchodów Międzynarodowego Roku Kobiet oraz w latach 1975-1985, kiedy to periodyk relacjonował wydarzenia towarzyszące w Dekadzie Kobiet ONZ.

Wystąpienie pt. *Obraz Ligi Kobiet na łamach prasy dla kobiet w okresie gomułkowskim (1956-1970)* zaprezentował dr Łukasz Jędrzejski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Prelegent wskazał, że prasę kobiecą w badanym okresie traktowano jako element systemu medialnego PRL, za pomocą którego możliwe było prezentowanie istotnych dla partii przekazów. Periodykiem promującym organizację Ligii Kobiet było „Zwierciadło”, które miało za zadanie budować masowy obraz tej organizacji. W wystąpieniu wskazane były wybrane aktywności Ligii Kobiet m.in. działalność na rzecz środowiska społecznego, tworzenie poradni prawnych wspomagających kobiety w sprawach alimentacyjnych czy rozwodowych. Prelegent określił również członkinie Ligii Kobiet mianem inicjatorek różnego rodzaju przedsięwzięć, jak chociażby budowy szkół i innych placówek użyteczności publicznej a także pomników ku upamiętnieniu milenium Państwa Polskiego.

Wystąpieniem zamykającym ostatni panel drugiego dnia konferencji był referat dr. Anny Szwed-Walczak, która tak jak poprzednik, reprezentowała Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, o tytule *Obraz organizacji kobiecych na łamach polskiej prasy dla kobiet w okresie transformacji ustrojowej*. Wystąpienie oparte zostało o wyniki badań analizy

czasopism „Kobieta i Życie”, „Przyjaciółka” oraz „Zwierciadło”. Prelegentka wskazała, że zdecydowanie największa liczba artykułów dotyczących się tematyki organizacji kobiecych wśród periodyków wydawanych w badanym okresie znajdowała się w ostatnim z nich - „Zwierciadle”, które to tworzone było przez Ligę Kobiet Polskich. Referentka zaznaczyła, że najczęściej podejmowanymi kwestiami były m.in. profity płynące z przynależności do organizacji – szansa na rozwój osobisty i zawodowy, lobby interesów kobiet oraz opisy form działalności organizacji.

W następnym panelu konferencyjnym jako pierwsza wystąpiła w nim prof. Małgorzata Dajnowicz z referatem pt. *Krajowe Zjazdy Ligi Kobiet (wybrane)*. Referentka w szczególności zaznaczyła o istotności zjazdów z 1951 r. (pierwszego), 1966 r. (czwartego), 1981 r. (ósmego) i 1986 r. (dziewiątego). Wskazano również w wystąpieniu na ważniejsze wydarzenia z historii Ligi Kobiet, które to w znaczący sposób wpłynęły na sposób działania organizacji. Wśród nich wyróżnić można było zmiany w programach ramowych Ligi - modyfikacje priorytetowych zadań przewidzianych do realizacji, decyzje o angażowaniu się – bądź nie – w różnego rodzaju sprawy społeczne a także przyczyny przekształcania oficjalnego nazewnictwa organizacji.

Następny wykład *Światowa Konferencja Dekady Kobiet ONZ – Kopenhaga 1980. Analiza stanowiska delegacji polskiej* wygłosiła dr Edyta Chrobaczyńska-Plucińska z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Prelegentka wskazała, że organizacja zarówno drugiej edycji konferencji, która miała miejsce w Kopenhadze, jak i wcześniejszej z 1957 r. z Meksyku i kolejnej w Nairobi z roku 1985 pozwoliły na ujawnienie i zaprezentowanie międzynarodowej opinii publicznej problemów z jakimi borykały się kobiety żyjące w różnych częściach świata. Było to niezwykle istotne w związku z dysproporcjami jakie występowały między poziomem, stylem życia i przywilejami kobiet z bloku wschodniego oraz tych z tzw. „Zachodu”. Tematem przewodnim Konferencji z Kopenhagi było zatrudnienie, zdrowie oraz edukacja kobiet a jej hasłem przewodnim „Równość – Rozwój – Pokój”. Referentka podkreśliła, że zamierzone do osiągnięcia przez delegację polską cele były tożsame z priorytetami całego bloku wschodniego.

Autorka następnego wystąpienia – mgr Agnieszka Zaniewska z Uniwersytetu w Białymstoku wygłosiła referat pt. *Liga Kobiet w okręgu białostockim w latach 1956-1975. Kierunki i efekty działalności*. Wystąpienie oparte było o dane uzyskane z analizy biuletynu „Nasza Praca”, będącym jednocześnie wewnętrznym pismem instruktażowym Ligi Kobiet oraz „Gazety Białostockiej”, przekształconej w późniejszym okresie w „Gazetę Współczesną”.

Prelegentka wśród aktywności Ligii Kobiet w badanych okręgach wyróżniła powołanie do życia licznych poradni prawnych, organizowanie doraźnej pomocy potrzebującym a ponadto szkoleń o charakterze zawodowym i tych, związanych z tzw. „stylem życia”, np. dotyczących wystroju mieszkań.

Ostatnią referentką w panelu zamykającym obrady konferencyjne była mgr Justyna Zajko-Czochańska również z Uniwersytetu w Białymstoku, która zaprezentowała wystąpienie pt. *Wybrane formy emancypacji kobiet wiejskich na łamach „Przyjaciółki” w latach 1956-1975*. Referentka zwróciła uwagę na różnice w przekazie treści emancypacyjnych w wydaniach „Przyjaciółki” wiejskiej oraz jej mutacji – miejskiej. W pierwotnym, skierowanym do kobiet z obszarów wiejskich wydaniu w węższy sposób eksponowano tego typu treści z powodu konserwatywnego wychowania czytelniczek, ich zakorzenienia w tradycji oraz silnego powiązania z Kościołem. Na łamach pisma wystosowywano apele do kobiet starszego pokolenia w celu zachęcenia ich do zezwalania ich córkom na edukowanie się – uczęszczania do techników rolniczych, brania udziału w kursach i szkoleniach o tematyce ogrodniczej oraz upowszechniania „wysyłania” potomstwa na studia. Celem takich zabiegów była próba zmiany zakorzenionych w umysłach czytelniczek stereotypów dotyczących podziału ról społecznych.

Po zakończeniu ostatniego wystąpienia nastąpił czas na finalny już panel dyskusyjny, podczas którego zarówno prelegenci jak i inni uczestnicy konferencji mieli okazję wymienić się spostrzeżeniami w nawiązaniu do wygłoszonych referatów.

Ostatni już dzień konferencji rozpoczął się otwarciem panelu dyskusyjnego na temat obecnego stanu badań na temat historii kobiet w odniesieniu do publikacji „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobięcych”. Zaznaczona została również kwestia konieczności upowszechniania oraz promocji niniejszego pisma jako forum dyskusji o charakterze naukowym, dyskusji na temat dziejów kobiet.

Po niemalże dwugodzinnej dyskusji merytorycznej nastąpił czas na zajęcia warsztatowe o charakterze indywidualnym, prowadzone przez prof. Małgorzatę Dajnowicz. Ich tematyka skupiała się na szeroko pojętej historii kobiet, metodologii, źródłach, tzw. lukach badawczych, tematach przewodnich aktualnych badań nad historią kobiet. Następnie prof. M. Dajnowicz dokonała uroczystego zamknięcia obrad, dziękując obecnym za przybycie i jednocześnie zapraszając do wzięcia udziału w kolejnych edycjach konferencji.

W dniu 23 października 2020 roku odbyło się IV Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobięcych. Z uwagi na sytuację epidemiologiczną wywołaną COVID-19 spotkanie odbyło się z udziałem ograniczonej

liczby osób. Tematem przewodnim była *Metodologia badań historii kobiet i jej wykorzystywanie w badaniach nauk humanistycznych (na przykładzie prasy dla kobiet)*. Wyniki prowadzonych badań w formie prezentacji i uwag merytorycznych do wystąpień nadesłały badaczki z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Prof. Olga Dąbrowska-Cendrowska, przybliżyła zagadnienie dotyczące *Prasy kobiecej w Polsce w latach 1989-2020. Stan badań, metodologia - zarys problematyki*, mgr Natalia Walkowiak, przedstawiła temat o tytule *Prasa kobieca we Francji. Próba charakterystyki segmentu prasowego*, zaś mgr Weronika Sałek - *Miejsce kobiety w brytyjskim magazynie „The Lady”*. W warsztatach, które miały miejsce w Białymstoku uczestniczyła prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, mgr Agnieszka Drozdowska, mgr Justyna Zajko-Czochańska oraz mgr Justyna Granatowska. Warsztaty zostały poświęcone również indywidualnym konsultacjom dotyczącym aspektów badawczych z zakresu historii kobiet. Udział w warsztatach wzięły badaczki zajmujące się historią kobiet.

W dniu 12 grudnia 2020 r. odbyło się V Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet. Tematem przewodnim były osiągnięcia naukowe Ośrodka Badań Historii Kobiet w latach 2019-2020. Wydarzenie miało zatem charakter podsumowujący dotychczasowe prace badawcze członków stałych oraz współpracowników Ośrodka. Jednocześnie podczas obrad, które ze względu na obecną sytuację epidemiologiczną, przybrały w części formę spotkania online, przedstawiono perspektywy i plany badawcze na kolejny rok 2021.

Spotkanie rozpoczęto powitaniem uczestników przez kierownik zespołu badawczego oraz prezes Stowarzyszenia Instytut Studiów Kobięcych – prof. dr hab. Małgorzatę Dajnowicz. Inicjatorka wydarzenia podkreśliła ogromną radość z możliwości spotkania z większością członków Ośrodka i osób współpracujących z OBHK. Zaznaczyła, że biorąc pod uwagę specyfikę trudności w mijającym roku 2020, jest zadowolona z efektów prac nad historią kobiet pod egidą OBHK, rozwoju badań nad tematyką kobiecą oraz prac naukowych wykonanych przez wszystkich członków zespołu. Spotkanie składało się z trzech części. Po poszczególnych wystąpieniach prelegentów przewidziany był czas na zadawanie pytań oraz dyskusja nad przedstawionym tematem.

Pierwszą część obrad V spotkania rozpoczął referat prof. dr hab. Agnieszka Szudarek pt. *Skazane na rywalizację. Relacje między polskim a niemieckim ruchem kobiecym w Poznaniu na początku XX wieku*. Prelegentka podsumowała swoje ustalenia naukowe oscylujące wokół

niemieckiego ruchu kobiecego oraz aktywności Polek i Niemek w Poznaniu. Podkreśliła ogromny wkład kobiet w pracę społeczną oraz rolę prasy jako łącznika kulturowego między społecznością polską i niemiecką. Jako druga wystąpiła prof. dr hab. Ewa Maj z referatem pt. *Narodowa prasa dla kobiet w Polsce międzywojennej: realizacja tematu i wyzwania badawcze*. Ukazała szeroki wachlarz zagadnień związanych z prasą, której problematyka ściśle wiązała się z pojęciem narodu jako naczelnym elementem funkcjonowania społeczeństwa. W kolejnym referacie pt. *Londyńskie i krajowe inspiracje* prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk przybliżyła członkom i współpracownikom Ośrodka działalność polskich dziennikarzy na londyńskiej emigracji. Opisała również trudy życia codziennego polskiego środowiska dziennikarskiego publikującego w Londynie. Jako ostatnia przed przerwą wystąpiła mgr Justyna Zajko-Czochańska, która zaprezentowała koncepcję swojej rozprawy doktorskiej pt. *Edukacyjna rola „Przyjaciółki” w życiu kobiet wiejskich Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1956-1975*. Doktorantka przedstawiła plan ramowy pracy doktorskiej, skupiając się na omówieniu zawartości poszczególnych rozdziałów, dotyczących m.in. cech formalno-wydawniczych „Przyjaciółki”, funkcjonowania kobiet na wsiach oraz ich działalności np. w Kołach Gospodyń Wiejskich. Zwróciła również uwagę na rolę edukacyjną czasopisma, przejawiającą się w upowszechnianiu określonych postaw i zachowań ludności wiejskiej.

Po przerwie wznowiono wątek rozpraw doktorskich powstających pod kierunkiem prof. Małgorzaty Dajnowicz. Mgr Agnieszka Zaniewska przygotowująca dysertację pt. *Liga Kobiet na Białostocczyźnie* zaprezentowała cele i założenia badawcze swojej pracy. Wśród nich znalazły się takie zagadnienia jak m.in.: działalność Ligi Kobiet na Białostocczyźnie w latach 1945-1989 na tle ówczesnej sytuacji w kraju w porównaniu z działalnością organizacji w innych województwach. Ponadto doktorantka omówiła zasoby źródłowe na bazie których powstaje jej rozprawa.

Tematykę Ligi Kobiet kontynuowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz w wystąpieniu pt. *Liga Kobiet – polska organizacja kobieca w latach 1945-1989*. Prelegentka szeroko zreferowała dotychczasowe ustalenia badawcze, m.in. liczne kwerendy w łódzkich archiwach Ligi Kobiet. Ukazała cele programowe organizacji w poszczególnych okresach. Podkreśliła wszechstronne działanie Ligi Kobiet, której prace związane były m.in. z walką o pokój na świecie, staraniami na rzecz zmniejszenia analfabetyzmu, aktywizacją zawodową kobiet, upowszechnianiem praw kobiet i dzieci oraz promocją określonych postaw społecznych wśród kobiet.

Jako kolejny głos zabrał dr Łukasz Jędrzejki. W swoim referacie pt. *Dyskurs polityczny w prasie dla kobiet (1944-1988)* omówił wyzwania i postulaty badawcze związane z wątkami politycznymi podejmowanymi przez redakcje periodyków kobiecych po II wojnie światowej. Zaznaczył różnorodność poruszanej problematyki oraz wpływ ówczesnej sytuacji polityczno-gospodarczej na zawartość poszczególnych czasopism adresowanych do kobiet.

Drugą część obrad zamknęło wystąpienie dr Urszuli Sokołowskiej pt. *Poradnictwo na łamach „Filipinki”*. Członkini zespołu badawczego zaprezentowała swoje ustalenia naukowe związane z analizą zawartości kolejnych wydań „Filipinki”. Skupiła się na wątku szeroko rozwiniętego poradnictwa oraz sposobie, w jaki redakcja periodyku starała się upowszechniać zasady życia społecznego wśród młodych kobiet w PRL.

Ostatnią część obrad zainaugurowało wystąpienie dr Marii Bauchrowicz-Tockiej pt. *Posłanki – liderki Ligi Kobiet (na wybranym przykładzie)*. Prelegentka przedstawiła postać Marii Jaszczuk, prawniczki i posłanki, jednej z liderek Ligi Kobiet. Opisywana kobieta miała nieoceniony wkład w życie polityczne oraz społeczne. Angażowała się w kwestie uchodzące ówczasie za najważniejsze dla kobiet, m.in. kwestie świadomego macierzyństwa oraz prace nad wdrożeniem ustawy o możliwości przerywania ciąży w PRL.

Następnie referat pt. *Kwestia kobieca w Polskiej Kronice Filmowej (postulaty badawcze)* wygłosiła mgr Justyna Granatowska. Absolwentka Uniwersytetu w Białymstoku zaprezentowała wstępny zarys rozprawy doktorskiej, nad którą pracę zamierza podjąć w najbliższym czasie.

Jako kolejna głos zabrała dr Anna Szwed-Walczak. Jej referat pt. *Polityczność polskiej prasy dla kobiet w latach 1989-1992 – potencjał i perspektywy badań* był swoistym podsumowaniem ustaleń naukowych badaczki. Autorka wystąpienia szeroko omówiła zagadnienia polityczne poruszane przez redakcje najbardziej popularnych periodyków dla kobiet okresu PRL, m.in. „Przyjaciółki”, „Kobiety i Życia” oraz „Zwierciadła”. Przedstawiła szereg wątków związanych z politycznością polskiej prasy, jak chociażby działalność organizacji kobiecych, czy aktywność polityczną kobiet, które znalazły odzwierciedlenie na łamach czasopism kobiecych u schyłku PRL. Jednocześnie wyraziła głębokie przekonanie o nieodkrytym jeszcze potencjale badawczym, jaki skrywają periodyki kobiece wydawane w okresie transformacji systemowej 1989-1992.

Ostatni referat wygłosiła prof. dr hab. Magdalena Mikołajczyk. Wystąpienie pt. *Kontestatorki, opozycjonistki, uczestniczki społecznych protestów w polskiej biografistyce, historiografii i naukach społecznych* opisywało działalność polskich kobiet aktywnych w

ruchach politycznych i organizacjach antysystemowych w PRL. Prelegentka postawiła trzy pytania o obecność polityczną kobiet, wokół których koncentrowała swoje dotychczasowe badania naukowe. Przedstawiła także życiorysy kobiet działających w opozycji antykomunistycznej.

Obrady zakończyła merytoryczna dyskusja podsumowująca V spotkanie członków zespołu i współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet. Inicjatorka niniejszych obrad – prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz podziękowała wszystkim uczestnikom za obecność i wkład włożony w rozwój badań realizowanych w Ośrodku. Podkreśliła, iż pomimo trudnego 2020 roku udało się ustalić wiele nowych wątków dotyczących historii kobiet, zwłaszcza XIX i XX wieku. Zwróciła także uwagę na różne pola aktywności i tematykę oraz różnorodność metod, źródeł i materiałów badawczych wykorzystywanych przez uczestników spotkania. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz zaznaczyła, iż dotychczasowe ustalenia znalazły swoje odzwierciedlenie w publikacjach naukowych m.in. w „Czasopiśmie Naukowym Instytutu Studiów Kobietych”, publikacji pokonferencyjnej, w materiałach prezentowanych w mediach (TVP, Radio), portalach społecznościowych, debatach pozaakademickich, dydaktyce. Tematyka historii kobiet wymaga również kontynuacji w postaci planowanych artykułów, monografii książkowych. Wyraziła też satysfakcję z powodu przenoszenia ustaleń poczynionych w ramach działalności Ośrodka właśnie na grunt dydaktyczny, co znajduje odzwierciedlenie w wykładach, konwersatoriach, w powstających kolejnych pracach dyplomowych dotyczących historii kobiet.

Warto z naciskiem podkreślić, że efektem intensywnych badań, konferencji, konsultacji, warsztatów, debat tematycznych są publikacje naukowe zamieszczane przede wszystkim w „Czasopiśmie Naukowym Instytutu Studiów Kobietych”. Ponadto upowszechnianie wyników badań Ośrodka odbywa się poprzez emisję licznych materiałów telewizyjnych czy audycji radiowych.

Sprawozdanie sporządziła:

Mgr Justyna Zajko-Czochańska